

POSTANOWIENIE

2 kwietnia 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 2 kwietnia 2026 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku Ł.S.

z udziałem A.F.

o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym,

na skutek skargi kasacyjnej A.F.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach

z 24 kwietnia 2025 r., XVIII Ca 54/25,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. na rzecz adwokata K.H.-W. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnicze z urzędu w postępowaniu kasacyjnym,

3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz adwokata J.Ż. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

[A.T.]

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 24 kwietnia 2025 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił apelację uczestniczki A.F. od postanowienia Sądu Rejonowego w Mikołowie z 22 stycznia 2025 r. orzekającym o umieszczeniu uczestniczki w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody.

W motywach rozstrzygnięcia wskazał, że podziela wnioski Sądu Rejonowego wysnute na podstawie przeprowadzonych w sprawie dowodów w zakresie realizacji przesłanki z art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz. U. z 2024, poz. 917, dalej - „u.o.z.p.”), a mianowicie, że dotychczasowe zachowanie uczestniczki wskazuje na to, że nie przyjęcie jej do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez uczestniczkę.

Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołała się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Jej zdaniem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne sprowadzające się do odpowiedzi na pytania: (1) „czy w świetle brzmienia i celów przepisu art. 29 ust. 1 pkt. 1 i 2 u.o.z.p., uzasadnione przewidywanie nawet znacznej poprawy stanu zdrowia w związku z przymusową hospitalizacją, może stanowić jej podstawę tylko wtedy, gdy osoba chora psychicznie jest jednocześnie niezdolna do samodzielnej egzystencji ?”; (2) „czy możliwa jest przymusowa hospitalizacja w szpitalu psychiatrycznym osoby bez jej zgody także wtedy, gdy osoba ta jest zdolna do samodzielnej egzystencji w życiu codziennym, a jej leczenie psychiatryczne może się odbywać w trybie ambulatoryjnym ?”.

W ocenie skarżącej w sprawie zachodzi także potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości co do desygnatów pojęcia „znacznego pogorszenia stanu zdrowia psychicznego”, o którym mowa w przepisie art. 29 ust. 1 u.o.z.p. - w kontekście ustalenia jakiego rodzaju konkretne okoliczności winny być brane przez Sąd pod uwagę na gruncie oceny, czy nie przyjęcie uczestnika

postępowania do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie jego stanu zdrowia.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawca wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Zagadnienie nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ

35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Ponadto, ze względu na publiczne cele jakie ma do spełnienia rozpoznanie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej, skarżący powinien także wykazać celowość dokonania wykładni przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej. Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia i wykładni przepisów prawa i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymogów. Skarżąca w uzasadnieniu wniosku ograniczyła się do sformułowania pytań, nie przeprowadzając żadnego pogłębionego wywodu prawnego z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła swoich wątpliwości dla wykazania, że stanowią one istotne zagadnienie prawne. Argumentacja skarżącej jest ogólnikowa, jednostronna i ogranicza się do przedstawienia własnego poglądu prawnego w opozycji do stanowiska Sądu drugiej instancji. Nie wykazuje zatem, że w sprawie ujawniły się zagadnienia wykładnicze o problemowym czy precedensowym charakterze, których wyjaśnienie wymagałoby zaangażowania Sądu Najwyższego i sprzyjało rozwojowi prawa.

Ponadto nie budzi żadnych wątpliwości, że przesłanki z art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2 u.o.z.p. mają charakter rozłączny. Przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez zgody osoby, której wniosek dotyczy, może mieć zatem miejsce w przypadku

spełnienia którejkolwiek z tych przesłanek (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 września 2015 r., II CSK 627/14, niepubl.).

W analizowanym przypadku orzeczenie o przyjęciu do szpitala psychiatrycznego bez zgody skarżącej miało miejsce na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p. Formułowanie zagadnień prawnych i wątpliwości wykładniczych odnoszących się do przesłanki niezdolności do samodzielnego zaspokajania potrzeb życiowych, o której mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 u.o.z.p. jest zatem bezprzedmiotowe.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono także, że postępowanie toczące się na podstawie art. 29 u.o.z.p. zmierzające do zbadania, czy istnieje potrzeba przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby chorej psychicznie bez jej zgody wymaganej według art. 22 u.o.z.p., stanowi ingerencję w konstytucyjne prawo wolności i nietykalności człowieka. Konsekwencje orzeczeń wydawanych na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego uzasadniają zatem ściśle wykładanie jej przepisów i przestrzeganie bezwzględного wymogu, by rozstrzygnięcie wydane na jej podstawie było celowe z punktu widzenia dobra i interesu osoby, której dotyczy.

Z art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p. wynika, że do szpitala psychiatrycznego może być przyjęta, bez zgody wymaganej w art. 22 u.o.z.p., osoba chora psychicznie, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że nie przyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego. Wyjaśniono, że pod pojęciem „znacznego pogorszenia stanu zdrowia psychicznego” należy rozumieć doprowadzenie się przez osobę chorą psychicznie, na skutek niepodejmowania leczenia, do stanu uniemożliwiającego jej funkcjonowanie w rodzinie, w miejscu zamieszkania lub w pracy. Takie rozumienie tego pojęcia pozwala ograniczyć hospitalizację przymusową tylko do tych osób, dla których jest ona niezbędna (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2021 r., V CSKP 427/21, niepubl.; z 25 listopada 2016 r., V CSK 295/16, niepubl.; z 17 września 2015 r., II CSK 627/14, niepubl.; z 13 czerwca 2013 r., IV CSK 126/13, niepubl.; i z 22 kwietnia 2010 r., V CSK 384/09, niepubl.;).

Sąd jest zatem zobligowany posiłkując się opinią biegłego i uwzględniając wszystkie okoliczności sprawy, w kontekście dotychczasowego zachowania

chorego, jednoznacznie określić konkretne następstwa zaniechania leczenia psychiatrycznego w formie przymusowej hospitalizacji w postaci „znacznego pogorszenia stanu zdrowia psychicznego”, a nie jakiegokolwiek pogorszenia i wskazać na ich związek ze sposobem funkcjonowania w swoim środowisku osoby objętej wnioskiem. Nie jest wystarczające ustalenie, że osoba ta wymaga leczenia, które byłoby wskazane i korzystne dla niej, ani nawet to, że nie przyjęcie do szpitala psychiatrycznego spowoduje pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego, o ile nie będzie ono znaczne (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2013 r., IV CSK 126/13, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto także, że spodziewany rozwój choroby psychicznej w kierunku zachowań autoagresywnych lub agresywnych może stanowić podstawę przyjęcia prognozy znacznego pogorszenia stanu zdrowia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2018 r., II CSK 22/18, niepubl.; z 4 września 2020 r., II CSK 169/20, niepubl.; i z 13 kwietnia 2023 r., II CSKP 8/23, niepubl.). Jeżeli ustalenia poczynione w sprawie prowadzonej w trybie wnioskowym wskazują, że z braku przymusowej hospitalizacji osoba objęta wnioskiem z wysokim prawdopodobieństwem doprowadzi się do stanu w którym będzie stanowiła bezpośrednie zagrożenie dla swojego życia lub bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia innych osób, kwestia ta może być badana w płaszczyźnie przesłanki „znacznego pogorszenia jej stanu zdrowia psychicznego.”

Dostrzeżenia także wymaga, że skarga kasacyjna jest instrumentem prawidłowości stosowania prawa przez sądy, a nie instrumentem kontroli ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Nie można zatem przenosić do postępowania kasacyjnego sporów dotyczących stanu faktycznego, gdyż jego ustalenie należy do sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy nie ma w tym zakresie żadnych, ustrojowych ani procesowych kompetencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 1169/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 139 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 2014 r., IV CSK 671/13, niepubl.).

Zagadnienia prawne i wątpliwości orzecznicze nie mogą być zatem formułowane na bazie alternatywnego stanu faktycznego będącego wynikiem

dokonanej przez skarżącą oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Skarżąca zasad tych nie respektuje twierdząc, że posiada świadomość własnej choroby psychicznej, może samodzielnie funkcjonować w środowisku rodzinnym mając wsparcie swych rodziców, którzy mają wpływ na jej zachowanie i nadzorują by systematycznie zażywała leki, a jej leczenie psychiatryczne może odbywać się w trybie ambulatoryjnym.

Z wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika natomiast, że skarżąca neguje swoją chorobę, nie widzi potrzeby przyjmowania leków uznając że jej szkodzi. Rodzice ze względu na wiek i własne schorzenia nie mają na nią żadnego wpływu i nie są w stanie nakłonić jej do systematycznego leczenia. Skarżąca coraz częściej pozostaje pod wpływem ostrych stanów psychotycznych, podejmując na swoją szkodę nieracjonalne działania o urojeniowych pobudkach, a jej stan psychiczny i funkcjonowanie wobec znacznego nasilenia objawów choroby (schizofrenii paranoidalnej) ulega degradacji. W konsekwencji – w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego - nie przyjęcie skarżącej do szpitala psychiatrycznego spowoduje znaczne pogorszenie jej stanu zdrowia psychicznego z narastaniem zachowań agresywnych i nieprzewidywalnych, a jej leczenie szpitalne przyniesie znaczną poprawę jej stanu zdrowia.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu kasacyjnym uczestniczce A.F. z urzędu przez adwokata K.H.-W. oraz wnioskodawcy Ł.S. przez adwokata J.Ż., Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 14 ust. 1 pkt 3 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. poz. 763, ze zm.).

Monika Koba

[A.T.]

[a.f.]